

WIARA CELEBROWANA Z MARYJĄ W OPARCIU O ZBIÓR MSZY O NAJŚWIĘTSZEJ MARYI PANNIE

W obecnym roku obchodzimy 50. rocznicę podpisania konstytucji soborowej o liturgii *Sacrosanctum Concilium* (4 grudnia 1963 r.). Dokument ten wyznacza cele i zadania związane z reformą liturgiczną. Należy do nich między innymi przygotowanie i wydanie nowych ksiąg liturgicznych oraz pogłębienie nauki o roli Bogarodzicy w misterium Chrystusa i Kościoła. W myśl powyższych założeń dnia 15 sierpnia 1986 r. Kongregacja ds. Kultu Bożego ogłosiła wzorcowe wydanie księgi, stanowiącej dodatek do Mszału Rzymskiego z 1970 r., a zatytuowanej *Collectio Missarum de Beata Maria Virgine*¹. Z kolei nauka o liturgicznym kulcie Maryi została zarysowana we wspomnianej Konstytucji w następujących słowach: „Obchodząc cykl misterium Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej, Maryi, która nierozzerwalnym węzłem złączona jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Niej Kościół podziwia i wysławia wspaniały owoc odkupienia i jakby w przeczystym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być”². Tak przedstawiająca się nauka Kościoła w zestawieniu z tematem niniejszego studium domaga się pewnych wyjaśnień. Dotyczyć one będą najpierw terminologii, by z kolei przejść do misterium Chrystusa, które stanowi centrum każdej celebracji liturgicznej, i aby w końcu ukazać wiarę Maryi oraz Jej rolę pośrodku modlącego się Kościoła.

1. W kierunku zrozumienia sentencji: *lex credendi – lex orandi – lex vivendi*

Pełne uczestnictwo w celebracji liturgicznej zakłada wiarę. Otrzymujemy ją w sakramencie chrztu świętego. Potrzeba kodu wiary, aby podczas liturgii wejść w osobowe relacje z Bogiem. Z drugiej strony trzeba powiedzieć, że Kościół, sprawując, liturgię wyznaje tym samym wiarę w Boga, otrzymaną od Apostołów i prze-

¹ Polski przekład tej księgi, pod tytułem: *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie* (= *Zbiór*), został zatwierdzony przez Kongregację ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów już na początku roku 1993, a ukazał się staraniem Wydawnictwa Pallottinum w 1998 r.

² SC 103. Nauka ta została obszernie ujęta w VIII rozdziale Konstytucji dogmatycznej *Lumen gentium* (= LG), w adhortacji apostołskiej *Marialis cultus* (= MC) Pawła VI, jak również we *Wprowadzeniu teologiczno-pastoralnym do Zbioru*.

kazywaną przez kolejne pokolenia. Tę wzajemną zależność wyraża formuła wypowiedziana po raz pierwszy w V w. przez mnicha Prospera z Akwitania: *ut legem credendi statuat lex supplicandi*³. Sentencja ta ujmuje zagadnienie wzajemnej relacji liturgii i wiary sygnalizując, że jest to zależność dwukierunkowa. Temat ten rozwija i pogłębia papież Pius XII w encyklice *Mediator Dei* z 1947 r., streszczając go w słynnym powiedzeniu: *Lex credendi legem statuat supplicandi*⁴. Po Soborze Watykańskim II myśl teologiczna poszła w tym względzie jeszcze dalej i układa się w pewną *triadę*, gdzie *lex credendi* prowadzi do *lex orandi*, a z niego wypływa *lex vivendi*⁵. Według tak wypracowanej zasady wiara w liturgii prawdziwie żyje – jest wyrażana oraz kształtuje życie chrześcijańskie ludu Bożego.

2. Misterium paschalne Jezusa Chrystusa jako centrum celebracji liturgicznej

Układ formularzy mszalnych *Zbioru* jest zharmonizowany z rytmem roku liturgicznego. Pozwala on pielgrzymom przebywającym w sanktuariach maryjnych oraz innym kościelnym wspólnotom przeżywać ściśle udział Maryi w odwiecznym planie zbawienia. *Wprowadzenie do Zbioru* streszcza tę prawdę w następujących słowach: „Msze o Błogosławionej Dziewicy czerpią moc i sens z Jej najgłębszego udziału w historii zbawienia. Kościół bowiem, wspominając udział Matki Pana w dziele odkupienia lub rozważając Jej przywileje, przede wszystkim obchodzi wydarzenia zbawcze, w których Najświętsza Panna, dzięki zbawczym zamysłom Boga, uczestniczyła ze względu na misterium Chrystusa”⁶. Liturgia jest zatem szczególnym miejscem (gr. *topos*; *locus theologicus*) i najbardziej wiarygodnym interpretatorem zbawczego misterium.

Przede wszystkim zatrzymajmy się przy słowie *misterium* (gr.), bo ono przywraca właściwe rozumienie liturgii jako celebracji wydarzenia zbawczego⁷. Wyda-

³ *Nuovo dizionario di liturgia* (= NDL), red. D. Sartore i A. M. Triacca, Torino 1988, s. 1629. Zob. także: M. Augé, *Quale teologia liturgica dal libro?*, „Rivista liturgica” 3 (2011), s. 415-426; P. Greger, *Liturgia celebrowaniem wiary*, „Anamnesis” 19 (2013) nr 2, s. 50-58; G. Trapani, *Gesù Cristo: mistero pasquale da celebrare*, w: *La liturgia della Chiesa. La Sacrosanctum Concilium e la sua eredità*, red. P. Sorci, Roma 2013, s. 145.

⁴ Por. Pius XII, Encyklika *Mediator Dei*, w: *Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, red. I. Bokwa, Poznań 2007, s. 390-396; NDL, s. 1629.

⁵ Warto zauważyć, że w taki schemat wpisuje się układ *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, którego pierwsza część dotyczy wyznania wiary, druga omawia celebrację misterium paschalnego, a trzecia wskazuje na życie w Chrystusie. Podobny układ posiada adhortacja *Sacramentum caritatis* papieża Benedykta XVI.

⁶ Nr 6. Również dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego ogłaszający *Zbiór* rozpoczyna się od słów, które ukazują, że w liturgii centralne miejsce zajmuje misterium Chrystusa: „Obchodząc zbawcze misterium Chrystusa, Kościół często z zacią wspomina Najświętszą Maryję Pannę, ściśle związaną z Synem”. Udział Maryi w misterium paschalnym (męce, śmierci i zmartwychwstaniu) Jezusa Chrystusa jest szczególnie ukazany w okresie wielkopostnym i wielkanocnym *Zbioru*.

⁷ Zagadnienie wyjaśnienia misterium paschalnego podejmuje *Sacrosanctum Concilium*, kiedy mówi o istocie i naturze liturgii. Zob. SC 5 i 6 oraz także R. Taft, *Liturgia: Wzór modlitwy – ikona życia*, Warszawa 2013, s. 46-54.

je się rzeczą oczywistą, że przy rozumieniu misterium należy zacząć od osoby Jezusa Chrystusa⁸. Przychodzi nam tutaj z pomocą św. Paweł Apostoł, który w sposób najprostszy rozumie misterium jako wejście Boga w rzeczywistość człowieka⁹. A zatem jest to wydarzenie historyczno-zbawcze, które dokonało się, ponieważ Bóg wszedł w naszą ludzką rzeczywistość i dziś w celebracji liturgicznej możemy Go najlepiej poznać. Trzeba jednak powiedzieć, że jest to rzeczywistość, która nas przerasta, której do końca nie rozumiemy i w tym też znaczeniu pozostaje ona dla nas tajemnicą. Po Soborze Watykańskim II została podjęta próba pełniejszego rozumienia tej tajemnicy. Wielu zwróciło na to uwagę, ale wielu też powiedziało sobie, że skoro misterium to tajemnica, a skoro tajemnica to i tak tego nie rozumiemy i stąd nie warto się tym zajmować. Natura oraz istota liturgii podpowiadają jednak, że nie da się uciec od głębszego pojęcia tajemnicy i tego, co jest celem tej tajemnicy, czyli rozumienia tajemnicy jako liturgicznej dynamiki uobecniania Chrystusa i Jego dzieła zbawczego. Nic więc dziwnego, że papież Jan Paweł II stwierdza: „Prawdziwa odnowa nie polega na wprowadzeniu arbitralnych zmian, ale na coraz lepszym uświadomieniu znaczenia tajemnicy, tak by liturgie stały się momentami komunii z wielkim i świętym misterium Trójcy. Jeśli święte czynności będą sprawowane jako moment spotkania z Bogiem i otwarcia się na Jego dary, jako autentyczny wyraz życia duchowego, Kościół w Europie będzie mógł naprawdę umacniać swoją nadzieję i ofiarować ją tym, którzy ją zagubili”¹⁰.

Wyjątkową i niezastąpioną pomocą w zrozumieniu i celebracji misterium paschalnego Chrystusa jest Najświętsza Maryja Panna. Przyświeca Ona wiernym jako wzór, ale także „poprzez wielorakie swoje wstawiennictwo ustawicznie wyjednuje nam dary wiecznego zbawienia”¹¹. Dlatego we *Wprowadzeniu do Zbioru* czytamy, że Kościół „razem z Nią pragnie stać się uczestnikiem paschalnej tajemnicy Chrystusa i złączyć się z dziełem odkupienia”¹². Takie pragnienie Kościoła spełnia się podczas celebracji eucharystycznej. Mówią o tym modlitwy, zwłaszcza te z okresu wielkanocnego. Ukazują one wiarę uczniów, którzy wyznają, że „Syn Maryi Dziewicy jest prawdziwym Bogiem i prawdziwym człowiekiem” i „mocą Jego zmartwychwstania” spodziewają się „dojść do wiekuistej radości”¹³.

⁸ Mówi o tym św. Jan Paweł II między innymi w następujący sposób: „W sprawowaniu liturgii trzeba oddać na nowo najważniejsze miejsce Jezusowi, by nas oświecał i prowadził. W ten sposób możemy znaleźć jedną z najlepszych odpowiedzi, jakie nasze wspólnoty winny dać religijności niejasnej. Celem liturgii Kościoła nie jest uśmierzanie pragnień i lęków człowieka, ale słuchanie i przyjmowanie do serca Jezusa Żyjącego, który czci i wielbi Ojca, by Go czcić i wielbić razem z Nim”. Adhortacja apostolska *Ecclesia in Europa* (= EE), 71.

⁹ Por. Ga 4,4-6.

¹⁰ EE 72.

¹¹ LG 62.

¹² Nr 13.

¹³ Formularz (15) o Najświętszej Maryi Pannie w tajemnicy Zmartwychwstania Pańskiego.

3. Eucharystia wyjątkowym miejscem obecności Jezusa Chrystusa

Z nauki *Vaticanum II* wiemy, że obecność Chrystusa w liturgii jest wieloraka. Mówi o niej *Sacrosanctum Concilium* w numerze 7: „Chrystus jest obecny zawsze w swoim Kościele, zwłaszcza w czynnościach liturgicznych. Jest obecny w ofierze Mszy świętej, tak w osobie celebrującego, gdyż «Ten sam, który kiedyś ofiarował siebie na krzyżu, obecnie ofiaruje się przez posługę kapłanów», jak zwłaszcza pod postaciami eucharystycznymi. Jest obecny swoją mocą w sakramentach, tak że gdy ktoś chrzci, sam Chrystus chrzci. Jest obecny w swoim słowie, bo gdy w Kościele czyta się Pismo Święte, On sam przemawia. Jest obecny, gdy w Kościele modli się i śpiewa psalmy, gdyż On sam obiecał: «Gdzie są dwaj albo trzej zebrani w imię moje, tam jestem pośród nich» (Mt 18,20)”.

Z powyższych słów wynika, że „obecność” Chrystusa w Eucharystii jest „prawdziwa”, o wyjątkowym znaczeniu w stosunku do innych, również „prawdziwych obecności”. Powstaje więc pytanie, czy oznaczałoby to, że traktuje się o obecności postawionej na innym poziomie? Rzecz wydaje się możliwą, ponieważ mamy na uwadze „obecność”, która powstaje poprzez „zmianę substancji”. Nie oznacza to, że otrzymujemy w ten sposób „obecność bardziej prawdziwą”, lecz tylko to, że posiadamy „obecność prawdziwą” z powodów własnych, tzn., że nie są one wspólne innym „obecnościom prawdziwym”.

Zbiór jednoznacznie ukazuje ten wieloraki i wyjątkowy wymiar obecności Chrystusa w celebracji eucharystycznej¹⁴. Maryja jest tutaj nierozzerwalnie związana ze swoim Synem, a w Jego zbawczym dziele pełni podwójne zadanie. Z jednej strony, włącza się Ona w celebratywny nurt uwielbienia Boga, z drugiej zaś, uczy Kościół i pociąga swoim przykładem do jak najpełniejszego uczestnictwa i zjednoczenia z Bogiem. *Wprowadzenie* wyraża to w słowach: „Wpływ przykładu Najświętszej Panny, uwidaczniając się w samej akcji liturgicznej, przynagla wiernych do upodobnienia się do Matki, aby tym samym pełniej upodobnić się do Syna¹⁵. Zachęca ich także do sprawowania świętych tajemnic z takim duchem pobożności, z jakim Ona sama uczestniczyła w narodzeniu Syna, w objawieniu, śmierci i zmartwychwstaniu. Przynagla ich, by gorliwie strzegli słowa Bożego i starannie je rozważali; by z radością wielbili Boga i Jemu składali dziękczynienie; by służyli Bogu i braciom oraz wielkodusznie ofiarowali samych siebie; by się modlili wytrwale i z ufnością prosili Boga; by się okazali miłośni i pokorni; by szanowali Prawo Pana i spełniali Jego wolę; by we wszystkim i ponad wszystko miłowali Boga; by czuwali, oczekując Pana, który nadchodzi¹⁶”.

¹⁴ Por. *Wprowadzenie* 11. Zob. także J. Castellano Cervera, *La memoria della Vergine Maria nella celebrazione eucaristica*, w: *Come celebrare Maria. Principi e proposte*, praca zbior., Roma 1981, s. 40-53.

¹⁵ R. Taft mówi o tej przemianie w następujący sposób: „Celem Eucharystii nie jest przemiana chleba i wina, lecz przemienienie nas” (*Liturgia*, s. 54).

¹⁶ *Zbiór*, nr 17.

4. Błogosławiona Maryja Dziewica w celebracji misterium Chrystusa

Teksty biblijne i eucharystyczne *Zbioru* wskazują na kilka podstawowych aspektów wiary Maryi. Najpierw przedstawiają Ją jako Tę, która przyjmowała słowo Boże z wiarą oraz zachowywała i rozważała je w swoim sercu. Innym wyróżniającym się zagadnieniem jest obecność Maryi pośrodku modlącego się Kościoła. Matka Pana modli się w Wieczerniku wraz z Apostołami, ale także uczy modlitwy uwielbienia i prośby. Formuły modlitewne wskazują też często na macierzyńską rolę Maryi. Jest Ona Matką Jezusa Chrystusa, ale jest także Matką Kościoła. Wreszcie, bardzo ważny w kontekście celebracji eucharystycznej jest wymiar ofiarniczej obecności Dziewicy Maryi. Można powiedzieć, że powyższe tematy wpisują się bardzo dobrze w nauczanie *Vaticanum II*, a w adhortacji apostolskiej *Marialis cultus* są omawiane pod następującymi tytułami: *Dziewica słuchająca*, *Dziewica modląca się*, *Dziewica rodząca*, *Dziewica ofiarująca*. Tych samych sformułowań używa prefacja 26. formularza o Najświętszej Maryi Pannie Obrazie i Matce Kościoła (II). Pragniemy posłużyć się nimi także i w naszym studium.

4.1. Dziewica słuchająca

Pośród formularzy *Zbioru* nie znajdujemy ani jednego, który w swoim tytule wskazywałby wprost na Maryję otwartą na słuchanie i przyjmowanie słowa Bożego¹⁷. Niemniej jednak zagadnienie to poruszane jest przez wiele zestawów czytań i modlitw mszału maryjnego. I tak, najwięcej na ten temat mówi formularz o Najświętszej Maryi Pannie w tajemnicy zwiastowania. Perykopa biblijna z Ewangelii św. Łukasza (1,26-38)¹⁸ ukazuje jasno, że już przy zwiastowaniu Maryja przyjęła słowo Boże, że słowu temu uwierzyła, że była Bogu posłuszna, ponieważ słowo to „zachowywała” i „rozważała w sercu”. Tutaj należy powiedzieć nawet więcej, bo serce Najświętszej Maryi Panny, która z pełną wiarą i miłością przyjęła słowo Boga, jest nazywane w eucharystii „domem Słowa”¹⁹.

W odniesieniu do Matki Bożej są interpretowane także słowa Jezusa z Ewangelii św. Łukasza: „Moją matką i moimi braćmi są ci, którzy słuchają słowa Bożego i wypełniają je” (8,21). Także w innym miejscu lekcjonarza spotykamy podobne stwierdzenie: „Błogosławieni ci, którzy słuchają słowa Bożego i zachowują je”²⁰. Maryjny kontekst tych wypowiedzi potwierdza śpiew przed Ewangelią: „Błogosławio-

¹⁷ Tak np. jest w tytule sanktuarium maryjnego z Rokitna – Sanktuarium Matki Bożej Cierpliwie Słuchającej.

¹⁸ Ewangelia Łk 1,26-38 pojawia się także w siedmiu innych formularzach *Zbioru*, chodzi o numery: 20, 21, 22, 23, 27, 29, 36, 45.

¹⁹ Por. Ko 28. W *Zbiorze* znajduje się 48 formularzy. Poszczególne formularze oznaczają będziemy, podając ich numery oraz skrót, np.: Aw 2 = antyfona na wejście z drugiego formularza; Ko 2 = kolekta z drugiego formularza; Nd 2 = modlitwa nad darami z drugiego formularza; Ak 2 = antyfona komunijna z drugiego formularza; PK 2 = modlitwa po Komunii z drugiego formularza; Pf 2 = prefacja z drugiego formularza.

²⁰ Aklamacja przed Ewangelią z 9 formularza.

na jesteś, Panno Maryjo, zachowałaś słowo Boże i rozważałaś je w swoim sercu²¹. Można powiedzieć, że werset ten posiada źródło biblijne w wypowiedzi św. Elżbiety: „Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła, że spełnią się słowa powiedziane Ci od Pana²², oraz po narodzeniu Jezusa Chrystusa: „Lecz Maryja zachowywała wszystkie te sprawy i rozważała je w swoim sercu²³”.

Wiara w otrzymane słowo Boże była dla Maryi warunkiem i drogą do Bożego macierzyństwa. Mówi o tym prefacja: „Niebieski posłaniec zwiastował Maryi, że dla naszego zbawienia Twój Syn narodzi się wśród ludzi. Najświętsza Dziewica przyjęła z wiarą Twoje Słowo, przez tajemnicze działanie Ducha Świętego poczęła Syna i z miłością Go nosiła w niepokalanym łonie²⁴. W podobny sposób wypowiada się kolekta we Mszy z okresu Bożego Narodzenia: „Boże, Ty zesłałeś z nieba do łona Najświętszej Dziewicy swego Syna Słowo zbawienia i chleb życia, spraw, abyśmy tak jak Ona przyjęli Chrystusa, zachowując w sercu Jego słowa i obchodząc z wiarą tajemnicę zbawienia²⁵”.

Prośba zawarta w powyższej modlitwie sugeruje, że również Kościół jest powołany, aby jak Maryja słuchać i przyjmować słowo Boże. Potwierdza to euchologia wielu formularzy. Oto przykłady: „Albowiem przez posługę Najświętszej Dziewicy wzywasz do wiary w Ewangelię wszystkie rodziny narodów²⁶”; „Panie, nasz Boże, Ty w Najświętszej Dziewicy Maryi dałeś nam wzór ucznia wiernie zachowującego słowa życia; otwórz nasze serca na przyjęcie słowa Zbawiciela, aby mocą Ducha Świętego codziennie w nas brzmiało i rodziło obfite owoce²⁷”.

Zachętą do słuchania Jezusa są także słowa Maryi wypowiedziane na godach w Kanie Galilejskiej i przytaczane wielokrotnie w *Zbiorze*: „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie²⁸”.

Adhortacja apostołska *Marialis cultus* stwierdza, że Kościół czyni podobnie jak Maryja, bo – zwłaszcza w świętej liturgii – słucha słowa Bożego i przyjmuje je oraz głosi i czci, bo ponadto w jego świetle bada, jakie są znaki czasów, i wyjaśnia oraz przeżywa wydarzenia ludzkie²⁹. We współczesnych dokumentach Kościoła oraz w księgach liturgicznych pojawia się coraz częściej termin „stół słowa Bożego”. Ma to niewątpliwie odniesienie do stołu eucharystycznego. Na ten temat czytamy w *Sacrosanctum Concilium*: „Dwie części, z których niejako składa się Msza święta,

²¹ Chodzi o formularze 17 i 32.

²² Łk 1,45. Fragment ten występuje we Mszy świętej z Nawiedzenia NMP (3) oraz w formularzach 19, 34, 39b i 44.

²³ Łk 2,19. Perykopa ta znajduje się w 4 i 24 formularzu.

²⁴ Pf 2.

²⁵ Ko 4. Por. także Pf 25 i 26.

²⁶ Pf 6.

²⁷ Ko 10.

²⁸ J 2,5. Ewangelia o Kanie Galilejskiej występuje w następujących formularzach: 9, 20, 26, 30, 33, 37, 39a, 40, 42, 48.

²⁹ Por. MC 17.

mianowicie liturgia słowa i liturgia eucharystyczna, tak ściśle łączą się ze sobą, że stanowią jeden akt kultu³⁰. Papież Benedykt XVI idzie jeszcze dalej i mówi o sakramentalności słowa Bożego. Uważa on, że „źródłem sakramentalności słowa Bożego jest tajemnica wcielenia: «Słowo stało się ciałem» (J 1,14). Głoszenie słowa Bożego podczas celebracji pociąga za sobą uznanie, że sam Chrystus jest obecny i mówi do nas, abyśmy Go przyjęli. Chrystus, rzeczywiście obecny pod postaciami chleba i wina, w analogiczny sposób jest obecny w Słowie głoszonym w liturgii³¹.

Sobór Watykański II postanowił, aby stół słowa Bożego został obficie zastawiony, tak by w określonej liczbie lat ludowi Bożemu odczytać ważniejsze części Pisma Świętego³². Także czytanie, słuchanie, postawa ciała w liturgii słowa Bożego ma swoje znaczenie. Opisuje to bardzo pięknie paulin Mikołaj z Wilkowiecka w dziełku z XVI w.: „Kiedy kapłan Ewangelie śpiewa albo czyta, wtedy wszyscy ludzie mają wstać i mają stać prosto o swojej mocy, nie podpierając się żadnej rzeczy ani nie zawieszając łokciami na formach albo ławkach. Tym, iż stoją, znacząc i pokazując to po sobie, iż są gotowi na walkę do zachowania wiary Chrystusowej, której Ewangelija naucza. Na znak tego, dawni nabożni szlachcice, ludzie rycerscy, kiedy słuchali Ewangelii, wtedy trzymali w ręku głowicę mieczów albo szabel, znacząc tym prędkość umysłu ku bronieniu Ewangelii. A mają stać ludzie nakłoniwszy się trochę, pokazując tym po sobie pokorę, której Pan Jezus naucza w Ewangelii. A kiedy już kapłan Ewangelii dokończy, wtedy ludzie mają się obrócić na wschód słońca, ku wielkiemu ołtarzowi i mają się uklonić, mówiąc: *Deo gratias*. Potem mają się ludzie przeżegnać, jako i przed Ewangelią, dlatego, aby diabeł słowa Bożego z serc ich nie wybrał³³”.

W słuchaniu i przyjmowaniu słowa Bożego ważne jest dostosowanie się do obecnych wskazań Kościoła. Należy zatroszczyć się, aby sprawowanie liturgii słowa prowadziło wiernych do medytacji. Dlatego należy wykluczyć pośpiech, który bardzo utrudnia skupienie. Można zaś zachować krótkie chwile milczenia, by słuchający mogli, pod wpływem Ducha Świętego, przyjąć słowo Pana umysłem i sercem³⁴.

³⁰ SC 56.

³¹ Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, 56.

³² Por. SC 51.

³³ Mikołaj z Wilkowiecka, *Panie Boże, w imię twoje. O Mszej świętej opisanie i o tajemnicach przedniejszych ceremonii ku niej należących*, Kraków 1586, s. 65-66.

³⁴ Por. *Ogólne Wprowadzenie do Mszału Rzymskiego*, 56; Pf 32. Na temat milczenia w liturgii zobacz także: W. Świerżawski, *Milczenie w liturgii*, w: *Mysterium Christi*, t. 1: *Fundamentalne rzeczywistości liturgii*, red. W. Świerżawski, Zawichost 2012, s. 217-238. Jan Paweł II w *Spiritus et Sponsa* (13) uważa, że „w społeczeństwie, które żyje w coraz większym pośpiechu, niejednokrotnie ogłuszone przez hałas i rozpraszone przez sprawy ulotne, odkrycie wartości *milczenia* jest kwestią o znaczeniu życiowym”.

4.2. Dziewica modląca się

Euchologia maryjna *Zbioru* mówi nam jasno, że Maryja jest wzorem Dziewicy modlącej się. W Modlitwie nad darami 23. formularza czytamy: „Panie, nasz Boże, przyjmij dary z radością Tobie ofiarowane na cześć Najświętszej Dziewicy Maryi, której życie jest dla nas wzorem modlitwy”. W prefacji z 26. formularza jest mowa natomiast o różnych formach modlitwy, jakiej uczy nas Maryja. Należą do nich: uwielbienie, modlitwa wstawiennicza oraz wspólnotowa. Anamneza wspomnianej prefacji mówi: „Dziewica modląca się uwielbia hymnem chwały Twoje miłosierdzie, wstawia się z troską za nowożeńcami w Kanie, modli się razem z Apostołami”. Źródła biblijne dla takiej formuły uwidaczniają się w nawiedzeniu św. Elżbiety³⁵, w wydarzeniach z Kany Galilejskiej³⁶ oraz z Wieczernika³⁷.

Maryja, nawiedzając św. Elżbietę, wypowiada słowa uwielbienia Boga i słowa pokory oraz wiary i nadziei. W adhortacji *Marialis cultus* papież Paweł VI wyjaśnia, że *Magnificat* jest szczególną modlitwą Maryi i właściwą pieśnią czasu mesjańskiego. W niej łączy się świąteczna radość starego i nowego Izraela³⁸. Pieśń ta przypomina pieśń Anny³⁹, jest wyznaniem wiary w dobroć i miłosierdzie Boga, a także niezwykłym streszczeniem historii zbawienia. W komentarzu biblijnym⁴⁰ do kantyku uwielbienia Maryi czytamy między innymi, że głównym motywem wychwalania Boga jest doświadczenie *wielkich rzeczy, które On uczynił*⁴¹. Pieśń ukazuje bardzo osobistą relację Maryi do Boga, ale przy pomocy Jej słów nieustannie wyrażają swoje uwielbienie wszyscy wierzący. Nie dziwi więc fakt, że kantyk Najświętszej Maryi Panny stał się we wszystkich czasach programem i wspólną modlitwą całego Kościoła. Potwierdzają to między innymi następujące modlitwy:

- „spraw, abyśmy razem z Maryją wysławiali Cię szczerym sercem”⁴²;
- „spraw, abyśmy posłuszni natchnieniom Ducha Świętego mogli nieść Chrystusa braciom i wielbić Ciebie hymnem chwały i świętością obyczajów”⁴³;
- „Mędrcy jako pierwsze latorośle Kościoła z wszystkich narodów, pod działaniem Twej łaski i za przewodem świecącej gwiazdy, wchodzą do ubogiego domu,

³⁵ Por. Łk 1,39-56. Perykopa z Nawiedzenia św. Elżbiety występuje w 5. zestawach czytań *Zbioru*.

³⁶ Por. J 2,1-11. Ewangelia ta pojawia się dziesięciokrotnie w *Zbiorze*.

³⁷ Por. Dz 1,12-14. Opis z Wieczernika stanowi lekturę biblijną w czterech formularzach.

³⁸ Por. MC 18.

³⁹ Por. 1 Sm 2,1-10.

⁴⁰ Chodzi o komentarz znajdujący się w Piśmie Świętym opracowany przez Zespół Biblistów Polskich i wydany z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła.

⁴¹ W Starym Testamencie *wielkimi rzeczami* były cudowne interwencje Boga w historii narodu wybranego. Najczęściej określenie to odnoszono do wydarzeń związanych z wyjściem z niewoli egipskiej. Dla Maryi *wielką rzeczą* jest natomiast poczęcie Syna Bożego.

⁴² PK 23.

⁴³ Ko 3.

gdzie znalezione z Matką Dziecię uwielbiają jako Boga, sławią jako Króla, wyznają jako Odkupiciela⁴⁴;

– „Panie, nasz Boże, niech nas oczyści Ofiara, którą Tobie składamy, i niech z dnia na dzień kształtuje Twój Kościół na obraz Chrystusa, jaki podziwia i wysławia w Jego chwalebnej Matce⁴⁵.”

W pieśń uwielbienia Boga na wzór Maryi włącza się Kościół podczas sprawowania każdej Eucharystii. W tym kontekście należy rozumieć uwielbienie śpiewane na zakończenie każdej prefacji, gdzie zgromadzenie liturgiczne jednoczy się z chórami aniołów, aby śpiewać: *Święty, święty, święty*.

Na weselu w Kanie Galilejskiej Maryja okazuje się Dziewicą proszącą⁴⁶. Zatraskana o dobro ludzi modli się do Syna, aby zaradził ich potrzebom. W ten sposób spowodowała, że Jezus dokonawszy pierwszego ze swoich znaków, umocnił wiarę uczniów w siebie⁴⁷. Podczas wesela w Kanie Maryja równocześnie nakazuje ludziom czynić to, czego Jej Syn uczy w Ewangelii. Nadto, zgodnie z liturgią, należy podkreślić, że Matka Jezusowa, która była obecna na uczcie weselnej w Kanie, jest też obecna na eucharystycznej Uczcie Kościoła. Wspólnota wiernych sprawuje więc codziennie Eucharystię w łączności z Dziewicą Maryją i za Jej przykładem z wiarą znosi swoje prośby do Boga. Taką postawę zgromadzenia wiernych wyrażają prośby zawarte w formułach eucharystii mniejszej: *spraw, abyśmy; prosimy Cię, Boże, nasz Ojcze; pokornie Cię błagamy*. Kościół dostrzega także wstawienniczą rolę Maryi i chętnie liczy na Jej orędownictwo u Syna, bowiem: „Ona jest Królową łaskawą, która doznawszy w szczególny sposób Twego miłosierdzia, przygarnia wszystkich uciekających się do Niej i wysłuchuje wołających wśród doczesnych utrapień. Maryja jest Matką miłosierdzia, zawsze zwróconą ku prośbom swoich dzieci, aby uzyskać dla nich przebaczenie i wyjednać odpuszczenie grzechów. Ona jest szafarką dobroci, nieustannie błagającą Syna za nami, aby swą łaską ubogacił nasze ubóstwo i umocnił swoją potęgą nasze słabe siły⁴⁸.”

Również w ostatniej chwili swojego ziemskiego życia Maryja ukazuje się jako Dziewica modląca się. Jest obecna w Wieczerniku i razem z uczniami Chrystusa modli się jednym sercem i jednym duchem⁴⁹. Taka postawa młodego Kościoła – jak powie prefacja – stanowi przedziwny wzór zgody oraz modlitwy i jest możliwa dzięki działaniu Ducha Świętego: „Dlatego Najświętsza Dziewica, czuwająca na modlitwie i płonąca miłością, stała się wzorem Kościoła, który ubogacony da-

⁴⁴ Pf 6.

⁴⁵ Md 27.

⁴⁶ Formularz 9. Zbioru jest zatytułowany: *Najświętsza Maryja Panna z Kany*.

⁴⁷ Por.: J 2,1,11; MC 18.

⁴⁸ Pf 39.

⁴⁹ Atmosferę Wieczernika opisuje 17. formularz z okresu wielkanocnego. Podstawowym celem obrzędów wstępnych we Mszy świętej jest utworzenie zgromadzenia liturgicznego, czyli atmosfery jedności modlącego się Kościoła i doświadczenie w nim rzeczywistej obecności Chrystusa, bo On sam powiedział: „Gdzie dwaj albo trzej są zgromadzeni w imię moje, tam i Ja jestem pośród nich” (Mt 18,20).

rami Ducha, czujnie oczekuje drugiego przyjścia Chrystusa⁵⁰. Widzimy tutaj, że trwanie na modlitwie w jedności ma także wymiar eschatologiczny. Potwierdza to inna z modlitw: „Posileni świętym darem Ciała i Krwi Pańskiej, prosimy Cię, Boże, nasz Ojczy, abyśmy za przykładem Najświętszej Dziewicy, trwając z wiarą przy Chrystusie i spiesząc z pomocą Kościołowi w jego potrzebach, mogli w jedności serc przygotować nadejście Twojego królestwa⁵¹”.

4.3. Dziewica rodząca

Wiara Maryi stoi u podstaw Bożego macierzyństwa oraz Jej macierzyństwa w stosunku do wiernych. Dużo miejsca temu zagadnieniu poświęca nauka Soboru Watykańskiego II. W Konstytucji dogmatycznej o Kościele czytamy: „Błogosławiona Dziewica, przeznaczona od wieków razem z wcieleniem Słowa Bożego na Matkę Boga, stała się tu na ziemi, z postanowienia Opatrzności Bożej, Matką Żywicielką Boskiego Odkupiciela. Poczynając, rodząc i karmiąc Chrystusa [...] w całkiem szczególny sposób współpracowała w dziele zbawienia przez posłuszeństwo, wiarę, nadzieję i żarliwą miłość dla odnowienia nadprzyrodzonego życia dusz ludzkich. Dlatego stała się nam matką w porządku łaski⁵². Nieco dalej, w tym samym dokumencie znajdujemy stwierdzenia, które pojawiały się już wcześniej u Ojców Kościoła: „Wierząc bowiem i będąc posłuszną, zrodziła na ziemi Syna Boga Ojca, i to nie znając męża, ocieniona Duchem Świętym, niby nowa Ewa, która nie dawnemu wężowi, lecz wysłannikowi Boga okazała wiarę nie skażoną żadną wątpliwością. Zrodziła Syna, którego Bóg ustanowił pierworodnym między wielu braćmi (por. Rz 8,29), to znaczy wiernymi, w których zrodzeniu i wychowaniu współdziałała w macierzyńskiej miłości⁵³”.

Również adhortacja *Marialis cultus* podejmuje i rozwija temat dotyczący macierzyństwa Maryi. W dokumencie czytamy, że: „to prawdziwie jedyne w swoim rodzaju i podziwu godne macierzyństwo jest typem i wzorem płodności Dziewicy-Kościoła, który sam także staje się matką: «przez przepowiadanie bowiem i chrzest rodzi do nowego i nieśmiertelnego życia synów z Ducha Świętego poczętych i z Boga zrodzonych». Słusznie więc uczyli Ojcowie, że Kościół w sakramencie chrztu w pewien sposób przedłuża dziewicze macierzyństwo Maryi⁵⁴”.

⁵⁰ Pf 17. Por. także Pf 25.

⁵¹ PK 9.

⁵² LG 61. Macierzyństwo Maryi wobec wiernych zostaje ogłoszone przez Chrystusa na Golgocie. Mówi o tym Ewangelia św. Jana 19,25-27 oraz 26. prefacja: „Dziewica rodząca wydaje na świat Syna poczętego z Ducha Świętego, a obok krzyża zostaje ogłoszona Matką Ludu Nowego Przymierza”.

⁵³ LG 63.

⁵⁴ MC 19.

Euchologia *Zbioru*, dotycząca macierzyństwa Maryi została przygotowana zgodnie z przekazem biblijnym⁵⁵ oraz nauką Kościoła. We Mszy świętej z okresu Bożego Narodzenia⁵⁶ jest czczona „przedziwne misterium i niewysłowiona tajemnica”, w której miłosierny Ojciec zesłał swego Syna „z nieba do łona Najświętszej Dziewicy”. Prefacja wspomina tutaj wiarę i pokorę, z jaką Najświętsza Maryja przyjęła Go w sercu i „nosiła w nietkniętym łonie”. Wiara Maryi jest tutaj wzorem dla Kościoła⁵⁷, który w sakramencie chrztu z wiary i w mocy Ducha Świętego rodzi nowe dzieci Boże. Mamy tutaj wskazanie na wiarę, która przyczynia się do nowego życia⁵⁸. Mówi o tym prefacja z okresu wielkanocnego: „W Twojej ojcowskiej dobroci postanowiłeś, aby w sakramentach Kościoła mistycznie odnawiały się zdarzenia, które w całej prawdzie przeżyła Matka Dziewica. Kościół, płodna dziewica, rodzi w wodzie chrztu dzieci, które się poczęły z wody i Ducha Świętego”⁵⁹. Rodzenie dzieci Bożych to misja Kościoła-Matki, która realizuje się w celebracji sakramentów wtajemniczenia chrześcijańskiego. Kościół w swoim „posłannictwie sakramentalnym” wpatruje się w wiarę Maryi nie tylko wówczas, gdy celebruje chrzest. Wiara Matki Najświętszej jest również wzorem dla Kościoła w przyjmowaniu bierzmo- wania oraz Eucharystii. Modlimy się w dalszej części prefacji: „Nowonarodzonych – Kościół płodna dziewica – namaszcza cennym olejem krzyżma, aby Duch Święty, który napełnił Dziewicę Maryję, zstąpił na nich ze swoimi darami. Codziennie zastawia stół dla swoich dzieci i karmi je chlebem z nieba, Ciałem naszego Pana Jezusa Chrystusa, którego Maryja Dziewica zrodziła na życie świata”⁶⁰.

W dziele rodzenia nowych dzieci Bożych Kościół-Matka nie tylko naśladuje przykład wiary Dziewicy Maryi, ale także korzysta z Jej nieustannej pomocy. Prawdę tę wyraża prefacja: „W zamysłach swej dobroci postanowiłeś (wieczny Boże), aby Najświętsza Maryja Panna, Matka i pomocnica Odkupiciela, spełniała w Kościele macierzyńskie zadania: wstawiennictwa i przebaczenia, orędownictwa i łaski, pojednania i pokoju”⁶¹.

⁵⁵ Na temat Bożego macierzyństwa Maryi najczęściej pojawiają się w *Zbiorze* perykopy biblijne: Łk 2,1-14; 2,27-35; Mt 2,1-12; Ga 4,4-7.

⁵⁶ Chodzi o 4. formularz – Święta Maryja, Boża Rodzicielka.

⁵⁷ W prefacji 27. formularza modlimy się: „Ty dałeś swojemu Kościołowi Najświętszą Dziewicę Maryję jako przeczysty obraz macierzyńskiej roli...; Dziewicę odznaczającą się nienaruszoną wiarą...; Matkę płodną za sprawą Ducha Świętego”.

⁵⁸ To nie rodzice ani chrzestni, lecz Matka-Kościół przedstawia nowonarodzone dzieci Bogu i jego wiara (tj. Kościoła) jest tutaj decydująca. Stąd też podczas obrzędów chrztu szafarz sakramentu pyta rodziców i chrzestnych: „Czy chcecie, aby N. otrzymał(a) chrzest w wierze Kościoła, którą przed chwilą wspólnie wyznaliśmy?”.

⁵⁹ Pf 16. W podobny sposób modli się Kościół w prefacji z 32. formularza: „Ona (Maryja), najgłębiej złączona z tajemnicą Chrystusa, dla Ciebie (Boże) nieustannie rodzi z Kościołem nowe dzieci”.

⁶⁰ Pf 16.

⁶¹ Pf 32.

4.4. Dziewica ofiarująca

Inną cechą wiary i macierzyństwa Maryi, którą naśladuje Kościół, jest ofiarowanie. Czytania biblijne oraz euchologia *Zbioru* ukazują Maryję jako Dziewicę ofiarującą. Taka postawa Maryi jest opisana w kilku perykopach biblijnych. Stanowią one źródło dla formuły modlitewnej, którą znajdujemy w jednej z prefacji: „Ona jest Dziewicą, Córá Syjonu, która wypełniając Prawo, w świątyni ofiaruje Tobie Syna. Ona jest Dziewicą, Służebnicą planu zbawienia, która ofiaruje Tobie niepokalanego Baranka, mającego ponieść śmierć na ołtarzu krzyża dla naszego zbawienia. Ona jest Dziewicą Matką, która raduje się błogosławionym Potomkiem, doznaje bólu z powodu prorocstwa starca Symeona. W ten sposób z woli Twojej, Pannie, Syna i Matkę jedna zespała miłość, jedno łączy cierpienie i jedna ożywia Ich wola podobania się Tobie”⁶². Na innym miejscu Kościół modli się: „Dziewica ofiarująca przedstawia Tobie w świątyni Jednorodzonego Syna i pod drzewem życia zgadza się na Jego ofiarę”⁶³.

Na wzór Maryi także Kościół posiada ofiarniczy charakter. Najpełniej wyraża się to podczas sprawowania Eucharystii. Obecność Jezusa Chrystusa w liturgii eucharystycznej jest bowiem związana z uobecnieniem tajemnicy Golgoty. Mówi o tym Konstytucja o świętej liturgii, kiedy stwierdza, że przeznaczeniem Mszy świętej jest utrwalenie ofiary krzyża⁶⁴. Chodzi oczywiście o anamnetyczny wymiar obecności, z uwzględnieniem różnic, jakie zachodzą pomiędzy Ofiarą krzyża i Ofiarą eucharystyczną⁶⁵.

Kościół w Eucharystii nie tylko uobecnia tajemnice męki i śmierci Chrystusa, ale także pragnie w nich uczestniczyć. Często w swoich modlitwach prosi Boga o taką właśnie postawę. Oto jeden z przykładów: „Wszzechmogący Boże, przemień w Sakrament zbawienia dary, które z radością Tobie składamy, oddając cześć Najświętszej Maryi Pannie, jaśniejącej Kościołowi jako przykład kultu w duchu i prawdzie, spraw, abyśmy za Jej przykładem oddawali się Tobie jako ofiara święta i Tobie przyjemna”⁶⁶.

⁶² Pf 7. Por.: Łk 2,27-35; J 19,25-27. Także MC 20.

⁶³ Pf 26.

⁶⁴ Por. SC 47.

⁶⁵ Jeżeli chodzi o różnice zachodzące pomiędzy Ofiarą krzyża i Ofiarą eucharystyczną, to trzeba powiedzieć, że: Ofiara krzyża jest ofiarą absolutną i jednorazową, a Ofiara eucharystyczna jest relatywna i wielokrotna; Ofiara krzyża jest krwawą ofiarą życia, Ofiara Mszy świętej bezkrwawą ofiarą pokarmową; Ofiara krzyża dokonana dzieła Odkupienia, Ofiara Mszy świętej aplikuje owoce tego Odkupienia ludziom; w Ofierze krzyża Chrystus jest jedynym kapłanem, ofiarnikiem, a we Mszy świętej jest On głównym ofiarnikiem, spełniającym swoje dzieło przez wielu kapłanów będących Jego narzędziami; w Ofierze Chrystus ofiarował siebie, przelał swoją krew, poniósł śmierć, we Mszy świętej natomiast Chrystus ofiaruje siebie pod postaciami chleba i wina; w Ofierze krzyża Chrystus cierpiał i umarł, a we Mszy świętej nie cierpi i nie umiera.

⁶⁶ Md 26.

Konstytucja o liturgii wyraża życzenie, aby wierni uczestniczyli w Eucharystii świadomie, pobożnie i czynnie, a „ofiarując niepokalaną Hostię nie tylko przez ręce kapłana, lecz także razem z nim, uczyli się ofiarować samych siebie”⁶⁷. Aspekt składania siebie w ofierze podejmuje każda z modlitw eucharystycznych. W Kanonie rzymskim znajduje się takie stwierdzenie: „Za nich składamy Tobie tę Ofiarę uwielbienia, a także oni ją składają”⁶⁸. Przed epiklezą natomiast kapłan prosi: „Boże, przyjmij łaskawie tę Ofiarę od nas sług Twoich i całego ludu Twego”. Po anamnezie zaś znajdują się słowa: „Składamy Twojemu najwyższemu majestatuwi z otrzymanych od Ciebie darów Ofiarę czystą, świętą i doskonałą, Chleb święty życia wiecznego i Kielich wiekuistego zbawienia”⁶⁹. Również w euchologii *Zbioru* spotykamy podobne treści, jak np.: „Ojczy święty, przyjmij tę Ofiarę, którą składa Tobie dziewiczy Kościół, naśladując Matkę Chrystusa”⁷⁰; „Ojczy święty, przyjmij Ofiarę, którą pokornie Tobie składamy..., i spraw, aby dla nas zjednoczonych z ofiarą Chrystusa, stała się źródłem pociechy w życiu doczesnym i zapewniła nam wieczne zbawienie”⁷¹.

Ofiara, którą składa Kościół, nie ogranicza się tylko do czasu sprawowania Eucharystii, ale przedłuża się na całe życie. Bardzo często mówią o tym modlitwy po Komunii świętej, ale także prefacje:

- „Boże, nasz Ojczy, strzeż Twoich wiernych, których nasyciłeś paschalnym Sakramentem, spraw za wstawiennictwem bolesnej Dziewicy, abyśmy dźwigając codzienny krzyż, zasłużyli na udział w zmartwychwstaniu Chrystusa”⁷²;
- „Posileni duchowym Pokarmem, prosimy Cię, Panie, nasz Boże, abyśmy gorliwie naśladując Najświętszą Dziewicę, byli zawsze gotowi do służby Kościołowi”⁷³;
- „Albowiem z postanowienia Twojej Opatrzności obok krzyża Syna stanęła wierna Matka... Tam stała się wzorem Oblubienicy Kościoła, który wpatrzony

⁶⁷ SC 48. Podczas Eucharystii, w obrzędzie przygotowania darów ważnym jest to, aby przede wszystkim doprowadzić uczestników Mszy świętej do duchowego składania siebie w ofierze, bo za chwilę kapłan wezwie ich do modlitwy w następujących słowach: „Módlcie się, aby moją i waszą ofiarę przyjął Bóg Ojczy wszechmogący”.

⁶⁸ Por. także Nd 18: „Panie, przez Twoje zmiłowanie i wstawiennictwo Najświętszej Maryi zawsze Dziewicy niech nasza Ofiara wyjedna, aby Twój Kościół wzrastał w liczbę wiernych i nieustannie jaśniał wszelkimi cnotami”.

⁶⁹ MRP 2009, ss. 304*, 307*, 310*. Dla przykładu można zobaczyć także dwie ME o tajemnicy pojednania: „składamy Ci, Boże prawdziwy i wierny, tę Ofiarę, która całej ludzkości daje pojednanie z Tobą. Wejrzyj, Ojczy, na swoją rodzinę, która łączy się z Tobą w jedynej Ofierze Jezusa Chrystusa” (MRP, s. 346*). Pełne treści jest także ujęcie tej prawdy w drugiej ME: „Składamy Ci, Ojczy, Ofiarę pojednania, którą On nam zostawił jako dowód swojej miłości i którą Ty nam złożyłeś w nasze ręce. Przyjmij także nas, Ojczy Święty, razem z Ofiarą Jezusa Chrystusa”. MRP, s. 351*.

⁷⁰ Md 16.

⁷¹ Md 41.

⁷² PK 12.

⁷³ PK 22.

w nieustraszoną Dziewicę, dochowuje nienaruszonej wiary danej Oblubieńcowi, nie ugięty groźbami ani nie złamany prześladowaniem⁷⁴.

5. Zakończenie

Podsumowując nasze rozważania, należy stwierdzić, że Kościół, jednocząc się głęboko z Najświętszą Panną i naśladowując Jej wiarę, sprawuje Boskie misteria, przez które Bóg otrzymuje doskonałą chwałę, a ludzie uświęcenie. Ma to miejsce wtedy – zobaczyliśmy to podczas naszego studium i tak czytamy we *Wprowadzeniu* (13) do *Zbioru* – gdy Kościół:

- złączony z Jej głosem, błogosławi Boga Ojca i wielbi Go hymnem uwielbienia;
- razem z Nią pragnie słuchać Bożego słowa i stale rozważać je w sercu;
- razem z Nią pragnie stać się uczestnikiem paschalnej tajemnicy Chrystusa i złączyć się z dziełem odkupienia;
- naśladowując Ją modlącą się z Apostołami w Wieczerniku, wyprasza ustawicznie dar Ducha Świętego;
- wzywa Jej wstawiennictwa, ucieka się pod Jej obronę, prosi Ją, by nawiedzała lud wierny i napełniała go darami łaski;
- razem z Nią, łaskawą Opiekunką swej drogi, z ufnością idzie na spotkanie Chrystusa.

---

⁷⁴ Pf 11.